

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS

TVIRTINU:

Direktorė

Rasa Melnikienė

2007 m. lapkričio mėn. 30 d.

STUDIJA

PRODUKTAI, TURINTYS AUKŠTĄ PRIDĖTINĘ VERTĘ, JŲ VERTINIMO KRITERIJAI IR ŠIŲ PRODUKTŲ PRIDĖTINĖS VERTĖS NUSTATYMO METODIKA

Darbo vadovas dr. R. Melnikienė

Vykdytojai dr. R. Melnikienė, dr. D. Vidickienė, A. Gapšys, V. Dabkienė,
L. Petrauskaitė, V. Bradūnas, D. Mikelionytė, I. Lukošūtė, dr. I. Kriščiukaitienė,
dr. G. Kuliešis

VILNIUS, 2007

ĮVADAS

Aukštesnės pridėtinės vertės produkcijos gamyba tapo ypač aktuali vykstant ekonomikos globalizacijos procesams. Žemės ūkio produktų pavertimas į paklausias, vartotojui ypač vertingas prekes laikomas vienu iš pagrindinių veiksnių, padedančių atsilaikyti vis stiprėjančioje konkurencinėje kovoje.

Šiuo metu atsiveria plačios galimybės didinti Lietuvos žemės ūkio ir maisto pramonės konkurencingumą kuriant aukštesnės pridėtinės vertės produktus tiek dėl vis mažėjančių apribojimų pasaulinėje prekyboje, tiek dėl didėjančios paklausos maisto produktams, kurie pasižymi tokiais savybėmis kaip teigiamas poveikis sveikatai, aukštas paruošimo valgyti arba virti/kepti laipsnis, tam tikrų medžiagų turėjimas, originalumas arba tradiciškumas, būdingas tam tikrai geografinėi teritorijai ir pan.

Šio tyrimo tikslas – atsižvelgiant į Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės „Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas“ įgyvendinimo patirtį surasti būdus, kaip būtų galima remti Lietuvos maisto pramonę pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“, siekiant padidinti Lietuvoje sukuriama pridėtinę vertę.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti aukštos pridėtinės vertės žemės ūkio ir maisto produktų apibrėžimą;
2. Aprašyti aukštos pridėtinės vertės žemės ūkio ir maisto produktų ypatybes;
3. Išanalizuoti 2005-2007 m. Lietuvos maisto pramonėje bei atskiruose jos sektoriuose - pieno perdirbimo, mėsos perdirbimo, pašarų ir grūdų perdirbimo, vaisių ir daržovių bei riebalų ir aliejaus – sukurtą pridėtinę vertę bei sugrupuoti gaminamo asortimento produktus pagal jų perdirbimo gilumą.
4. Išanalizuoti užsienio šalių patirtį remiant pridėtinės vertės didinimo projektus.
5. Pasiūlyti aukštos pridėtinės vertės maisto produktų įvertinimo metodiką, tinkamą taikyti Lietuvoje, vertinant investicinius projektus ES paramai gauti.
6. Pagrįsti remiamų aukštos pridėtinės vertės maisto produktų atrinkimo kriterijus.
7. Pasiūlyti Steigimo Sutarties I priede išvardytų aukštos pridėtinės vertės žemės ūkio ir maisto produktų sąrašą atskirai pagal kiekvieną maisto pramonės sektorių.

Tyrimas atliktas analizuojant bei klasifikuojant Lietuvoje gaminamus žemės ūkio ir maisto produktus pagal jų ekonominę bei vartojamą pridėtinę vertę įvairiais mokslinėje literatūroje pateikiamais bei užsienio šalių praktikoje taikomais pavyzdžiais, siekiant surasti geriausius kriterijus, padedančius atrinkti investicinius projektus, kuriais siekiama plėtoti aukščiausią pridėtinę vertę duodančių maisto produktų gamybą. Tyrimo metu buvo taikomi sisteminės analizės ir ekspertinio vertinimo metodai.

Atskirai buvo tiriami pieno perdirbimo, mėsos perdirbimo, pašarų ir grūdų perdirbimo, vaisių ir daržovių bei riebalų ir aliejaus sektoriai, kurių įmonės gali pretenduoti į investicinę paramą pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonę "Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara bei naujų produktų kūrimas".

Skaičiavimai atlikti remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis. Tai vieninteliai duomenys, kuriuose pagal produktų grupes pateiktos vidutinės įmonių kainos. Produktų grupės sudarytos pagal Produktų, gaminių ir paslaugų klasifikatorių (PGPK). Tyrime vertinami 2005-2006 m. ir 2007 m. I pusmečio duomenys. Taip pat buvo naudojami Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos duomenys.

Sudarant aukštos pridėtinės vertės gaminių sąrašą buvo naudojama supaprastinta gaminių pridėtinės vertės apskaičiavimo metodika, akcentuojanti pagrindinio žemės ūkio produkto, naudojamo kaip žaliava, perdirbimo „gilumą“. Šiuo atveju pridėtinė vertė buvo apskaičiuojama kaip gaminio vertės, išreikštos įmonių didmeninėmis kainomis, ir pagrindinės žaliavos vertės skirtumas.

TURINYS

ĮVADAS.....	2
1. Pridėtinės vertės žemės ūkyje ir maisto pramonėje didinimo skatinimas taikant valstybinės paramos priemones.....	5
1.1. Kas yra rėmimo objektas?	5
1.1.1. Rėmimas siekiant makroekonominį tikslą.....	5
1.1.2. Rėmimas siekiant mikroekonominį tikslą	7
1.2. Pridėtinę vertę didinančių paramos verslui programų tikslai ir priemonės	8
1.2.1. Pridėtinės vertės didinimas siekiant ekonominės vertės perdalijimo tarp žemės ūkio ir kitų ūkio šakų	9
1.2.2. Valstybėje (regione) sukuriama pridėtinės vertės padidėjimas	13
1.2.3. Pirkėjo gaunamos vartojamosios produkto vertės padidėjimas.....	15
2. Projektų, teikiamų pagal KPP 2007-2013 m. programos priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“ vertinimas	17
2.1. Kriterijai, leidžiantys suteikti projektui prioritetą.....	17
2.2. Rėmimo akcentuojant natūrinę pridėtinės vertės traktuotą ekonominis pagrindimas	18
2.2.1. Aukštesnės pridėtinės vertės pieno produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą	19
2.2.2. Aukštesnės pridėtinės vertės mėsos produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą	23
2.2.3. Aukštesnės pridėtinės vertės grūdų produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą	26
2.2.4. Aukštesnės pridėtinės vertės vaisių ir daržovių produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą	27
2.2.5. Aukštos pridėtinės vertės maisto produktų sąrašai.....	29
2.3. Rėmimo akcentuojant ekonominę pridėtinės vertės traktuotą ekonominis pagrindimas	31
2.4. Rėmimo akcentuojant natūrinę-ekonominę pridėtinės vertės traktuotą pagrindimas.....	32
2.5. Siūlomų rėmimo variantų privalumai ir trūkumai	33
PASIŪLYMAI.....	35
LITERATŪRA	39
PRIEDAI.....	41

1. Pridėtinės vertės žemės ūkyje ir maisto pramonėje didinimo skatinimas taikant valstybinės paramos priemones

1.1. Kas yra rėmimo objektas?

Pridėtinė vertė gali būti apibrėžiama labai įvairiai. Tiek mokslinėje literatūroje, tiek įvairių šalių teisiniuose dokumentuose, reglamentuojančiuose verslo įmonių skatinimą gaminti didesnę pridėtinę vertę galima rasti daugybę ganėtinai skirtingų „pridėtinės vertės“ sąvokos traktuočių. Rėmimo kriterijai priklausys nuo to, kurią traktuotę pasirinkime.

1.1.1. Rėmimas siekiant makroekonominių tikslų

Pridėtinės vertės sąvoka dažniausiai naudojama analizuojant makroekonominę valstybės ar regiono būklę. Sąvokos turinys suprantamas skirtingai, priklausomai nuo to, kurį iš šių aspektų norima pabrėžti:

1. Natūrinį aspektą;
2. Ekonominį aspektą;
3. Natūrinį-ekonominį aspektą.

Apibrėžiant natūrinį pridėtinės vertės supratimą, pirmiausia būtina nusakyti su ja neatsiejamai susijusios sąvokos „tiekimo grandinė“ sampratą.

Tiekimo grandinė – tai veiksmų seka prasidedanti žaliavų išgavimu ir pasibaigianti iš šių žaliavų pagaminto produkto pardavimu jo galutiniam vartotojui.

Žaliavos išgavimas	Produkto pateikimo perdirbėjui parengimas (logistikos, marketingo, administravimo veiksmai)	Žaliavos perdirbimas į tarpinį produktą	Produkto pateikimo perdirbėjui parengimas (logistikos, marketingo, administravimo veiksmai)	Tarpinio produkto perdirbimas į gatavą produktą	Produkto pateikimo galutiniam vartotojui parengimas (logistikos, marketingo, administravimo veiksmai)	Prekės pardavimas

Laikantis natūrinės pridėtinės vertės traktuotės valstybės ar regiono ekonominis išsivystymas dažnai matuojamas tuo, kas vyrauja eksporte - gamtiniai resursai, naudojami tiekimo grandinėje kaip žaliava, ar didelio apdirbimo reikalaujančios prekės.

Griežtos ribos tarp to, kokie eksportuoti produktai turėtų būti priskiriami žaliavoms nėra. Tačiau mažai apdirbti žemės ūkio produktai tradiciškai priskiriami žaliavoms ir nelaikomi duodančiais aukštą pridėtinę vertę.

Laikantis ekonominės pridėtinės vertės traktuotės makrolygmenyje siekiama, kad didėtų šalies ar regiono gyventojų ekonominė gerovė. Taigi šiuo atveju svarbus ne tik pelnas, bet visų rūšių pajamos – valstybėje ekonominė gerovė didėja tiek didėjant samdomų darbuotojų pajamoms darbo užmokesčio pavidalu, tiek valstybės pajamoms iš sumokėtų mokesčių, tiek ir investuotojų pelnui.

$$\text{Pridėtinė vertė} = \text{darbo užmokestis} + \text{pelnas} + \text{sumokėti mokesčiai}$$

Natūrinė-ekonominė pridėtinės vertės traktuotė akcentuoja šiuo metu veiksmingiausias būdus, kurių dėka galima padidinti prekių išskirtinumą, ir to dėka gauti aukštesnę nei rinkoje susiklosčiusi vidutinė panašaus produkto kaina arba užsitikrinti didesnę savo gaminamų produktų paklausą. Kiekvienu konkrečiu atveju įmonės randa savitą būdą kaip padaryti savo produkciją išskirtine. Tačiau egzistuoja ir tam tikri šiuo metu visuotinai pripažįstami maisto prekių bruožai, padedantys gauti aukštesnę pridėtinę vertę: aukštas paruošimo valgyti laipsnis, šviežumas, poveikis sveikatai ir pan.

Naudojant natūrinę-ekonominę pridėtinės vertės traktuotę tradicinė tiekimo grandinė dar pailginama viena grandimi – prekės vartojimu. Kalbant apie maisto produktus ši grandis ypač svarbi, nes vartojant sveiką maistą didėja žmonių gerovė (tiek ekonominė, tiek kitokia), priklausanti nuo jų sveikatos būklės.

Gali būti naudojama ir dviejų ar visų trijų traktuočių kombinacija. Pvz., studijoje, analizuojančioje pridėtinės vertės produktus Naujosios Zelandijos maisto pramonėje, riba tarp eksportuojamų „pridėtinės vertės produktų“ ir „produktų“ nubrėžta ekspertų metodu, įvertinat:

- produktų perdirbimo gilumą
- sandėliavimo įtaką kainai,
- šalį, į kurią išvežama, nes dėl kainų skirtumo rinkose kai kuriose šalyse tiems patiems produktams galima gauti didesnę pridedamąją vertę.

Taikant tokią vertinimo metodiką 2004 m. N. Zelandijos eksportuotuose javų produktuose pridėtinės vertės produktai sudarė 92 proc., mėsos produktuose - 65 proc., pieno produktuose – 44 proc., vaisių ir daržovių produktuose -23 proc. ir t.t. (Winger, 2005).

1.1.2. Rėmimas siekiant mikroekonominių tikslų

Mikrolygmenyje pridėtinės vertės sąvoka ilgą laiką buvo naudojama jos turinį interpretuojant gana laisvai. Ji buvo suprantama kaip produkto ekonominės vertės padidėjimas, kuris atsirado tiek dėl produkto savybių pakeitimo ūkinės veiklos procese, tiek ir dėl to, kad pasikeitė produkto buvimo vieta ar bėgant laikui išaugo šio produkto vertė jo pirkėjų vertinimu. Toks platus pridėtinės vertės sąvokos traktavimas buvo pakankamas ir parankus organizacijų strateginės vadybos tikslams, kur jis dažniausiai ir buvo taikomas. Buvo apskaičiuojamas tik apytikris įmonėje sukurtos pridėtinės vertės dydis, naudojant šias dvi formules:

$$\textit{Pridėtinė vertė} = \textit{pardavimai} - \textit{pirkimai}$$

$$\textit{Pridėtinė vertė} = \textit{darbo užmokestis} + \textit{pelnas} + \textit{sumokėti mokesčiai}$$

Vėliau, pradėjus plisti „Į vertę orientuotos vadybos“ koncepcijai, buvo sukurtas „Ekonominės pridėtinės vertės“ (EVA) rodiklis. EVA rodiklis šiuo metu laikomas vienu moderniausiu ir geriausiai tinkančiu šiuolaikinės verslo organizacijos sėkmei matuoti.

Skaičiuojant EVA remiamasi idėja, kad į konkrečią įmonę investuotas kapitalas turi duoti ne mažesnę naudą nei jis duotų, jei būtų investuotas į panašios rizikos įmonę kapitalo rinkoje, t.y. akcininkas turi gauti tokią grąžą, kuri kompensuotų prisiimamą riziką. Antraip, akcininko požiūriu, pelnas nebuvo gautas ir tos įmonės veikla tik mažina jo kapitalą.

$$\textit{EVA} = \textit{Grynasis veiklos pelnas sumokėjus mokesčius} - \textit{kapitalo kaštai}$$

EVA rodiklis grindžiamas visai kitokia koncepcija, nes apskaičiuojant jo dydį neįtraukiamas darbo užmokestis. **Darbo užmokesčio, kaip sudėtinio makroekonominės pridėtinės vertės elemento didinimas, nėra verslininko tikslas.** Žmogaus darbo jėga mechanizuojant veiklos procesą daug kur gali būti pakeista įvairiais įrengimais ir to dėka sumažinamos veiklos išlaidos. Pridėtinės vertės, apimančios darbo užmokestį, didinimas yra svarbus tik valstybės ar regiono mastu, nes to dėka didinamos žmonių pajamos.

1.2. Pridėtinę vertę didinančių paramos verslui programų tikslai ir priemonės

Pastarąjį dešimtmetį pridėtinės vertės didinimo tikslą dažnai imta kelti teikiant paramą verslui. Šią temą nagrinėjantys mokslininkai teigia, kad susidomėti šia tema teikiant paramą gamintojams paskatino globalizacijos sukeltas šokas (Amanor-Boadu, 2000; Coltrain, Barton and Boland, 2000). Didesnės pridėtinės vertės iniciatyvų skatinimas dažnai vertinamas kaip strateginis valstybių ar regionų atsakas į vis didėjančią konkurenciją.

Ypač daug dėmesio skiriama pridėtinės vertės didinimui žemės ūkyje. Toks dėmesys paaškinamas, visų pirma, tuo, kad žemės ūkyje vieno darbuotojo sukuriama vidutinė pridėtinė vertė, kaip taisyklė, būna žemesnė nei pramonėje ir kitose ūkio šakose. Atsižvelgiant į vis augančią nepramoniniu būdu pagamintų maisto produktų ir rūbų paklausą, jau artimoje ateityje galime prognozuoti arba dar didesnę darbo našumo sumažėjimą žemės ūkyje ir dalinai maisto pramonėje arba smarkų maisto produktų kainų kilimą.

Be to, žemdirbių gaunama maisto produktų pridėtinės vertės dalis tiekimo grandinėje vis mažėja. Pvz., USDA Tyrimų tarnybos duomenimis 1913 m. JAV žemdirbiai gaudavo 46 procentus nuo vieno maisto produktų kainos dolerio, o 1997 m. – tik 20 procentų, ir nuo to laiko ši dalis tik mažėja (USDA, 2002). Ypač staigus žemdirbių gaunamos pajamų dalies sumažėjimas įvyko paskutiniajame XX a. dešimtmetyje. Pagrindine to priežastimi laikoma tai, kad žmonės vis labiau linkę vartoti įvairius maisto pusfabrikačius, jau parengtus virti ar kepti, taip trumpindami laiką maisto ruošimui. Tuo tarpu ūkininkai ir toliau gamina tik žaliavinius produktus.

Paramos programos, padedančios fermeriams didinti jų sukuriamą pridėtinę vertę, ypač paplitę JAV. Jos įgyvendinamos teikiant paramą tiek visos valstybės, tiek atskirų valstijų lygmeniu. Pastaruoju metu pridėtinės vertės didinimo problemą akcentuoja ir Europos Sąjunga, nes žemės ūkio produktų pavertimas į vartotojui paklausias prekes laikomas vienu iš pagrindinių veiksnių, padedančiu atsilaikyti vis stiprėjančioje konkurencinėje kovoje

Apibendrinant pasaulinę patirtį, kuomet verslui teikiama parama per įvairias žemės ūkio ir maisto produktų pridėtinės vertės programas, galima išskirti 3 rūšių siekius:

1. Ekonominės vertės perdalijimą tarp žemės ūkio ir kitų ūkio šakų;
2. Valstybėje (regione) sukuriamos pridėtinės vertės padidinimą;
3. Pirkėjo gaunamos vartojamosios produkto vertės padidinimą;

Jei programa sukurta keliant pirmąjį siekį - ekonominės vertės perdalijimą tarp žemės ūkio ir kitų ūkio šakų – tai dažniausiai būna programa, skirta smulkių ūkininkų rėmimui, skatinant juos imtis tokių veiksmų, kurie leidžia jiems priartėti prie galutinio pirkėjo. Tai gali būti įvairūs žemės ūkio produktų pardavimo ir/ar perdirbimo projektai (tiekimo grandinės patęsimas) bei agro-turizmo bei laisvalaikio praleidimo, pramogavimo ūkyje projektai (netradicinės grandies įvedimas). Didesnė vartojamoji vertė gali būti kuriama derinant šias dvi formas, t.y. parduodant ūkyje apsilankiusiems turistams savo gamybos produktus. Taip pat skatinamos įvairios bendradarbiavimo formos, padedančios koordinuoti veiksmus tarp skirtingas tiekimo grandinės grandis atstovaujančių įmonių.

Jei programa sukurta keliant antrąjį siekį - valstybėje (regione) sukuriamos pridėtinės vertės padidinimą – parama dažniausiai teikiama trimis kryptimis:

1. Skatinamas ne žaliavų, bet kuo labiau apdirbtų produktų, duodančių didesnę nei vidutinę pridėtinę vertę toje produktų grupėje, eksportas;
2. Skatinama gaminti tokius maisto produktus, kurių daug importuojama;
3. Remiama kaimiškuose regionuose įsikūrusių žemės ūkio produkciją perdirbančių įmonių veiklos plėtra ar naujų smulkių įmonių steigimasis.

Jei programa sukurta keliant trečiąjį siekį - pirkėjo gaunamos vartojamosios produkto vertės padidinimą - skatinama gaminti inovatyvius produktus, kurie turi vartotojui ypač svarbias savybes – teigiamą poveikį sveikatai, tam tikrą maistingumo lygį ir pan. Kuriant paramos priemones visų pirma orientuojamasi į visuomeninių, o ne į individualių poreikių tenkinimą, t.y. siekiama, kad valstybėje ar regione vartojamas, o taip pat kitiems regionams parduodamas maistas gerintų vartotojų sveikatingumo lygį ir taupytų jų laiką.

1.2.1. Pridėtinės vertės didinimas siekiant ekonominės vertės perdalijimo tarp žemės ūkio ir kitų ūkio šakų

Darbo našumas žemės ūkyje paprastai yra žemesnis nei pramonėje ir daugumoje kitų ūkio šakų. Tai nėra Lietuvos ar tam tikro tipo šalių fenomenas. Ši situacija trunka jau ilgą laiką, praktiškai nuo pat industrinės revoliucijos pradžios, ir yra stebima visame pasaulyje. Būtent ši objektyvi tendencija pagimdė ir tokį reiškinį kaip valstybinė kaimo politika, kurios

istorija beveik tokio pat senumo kaip ir bendrosios ekonominio vystymosi reguliavimo politikos.

Žemės ūkio pridėtinės vertės didinimo programos yra sudėtinė šiuolaikinės išsivysčiusių šalių kaimo politikos dalis. Jomis siekiama pagerinti vietinių žemdirbių ekonominę būklę naudojant finansines ir organizacines paramos priemones. Šiomis priemonėmis gali būti stengiamasi tiek padidinti žemdirbių gaunamas pajamas, tiek ir apskritai sudaryti jiems sąlygas plėtoti žemės ūkio veiklą, kurios produktas bus perdirbamas šalyje. Kuo daugiau šalyje veikia žemės ūkio produktus perdirbančių įmonių, tuo didesnė tikimybė, kad žemdirbiai sėkmingai parduos savo užaugintą derlių ar gyvulius bei paukščius. Suprantama, žemės ūkio produktus perdirbančių įmonių gausa šalyje dar negarantuoja, kad pagerės žemdirbių ar kaimo gyventojų pajamos. Labai svarbu sekti, **ar padidėjus perdirbančiųjų įmonių skaičiui ir veiklos apimtims, padidėja ir žemdirbiams tenkanti pridėtinės vertės dalis.**

Žemės ūkio pridėtinės vertės didinimo programos dažniausiai grindžiamos idėja paskatinti fermerius kuo didesnę dalį savo pagamintos produkcijos parduoti ne žaliavos perdirbėjams ar kitiems tarpininkams, bet galutiniam vartotojui. Kadangi darbo našumas perdirbamojoje pramonėje ir prekyboje, kaip taisyklė, yra didesnis nei žemės ūkyje, parduodamas žemės ūkio produktą kaip žaliavą fermeris gauna mažiau pajamų. Taigi pridėtinės vertės žemės ūkyje programomis siekiama, kad kuo didesnė dalis bendros pridėtinės vertės, sukuriamos gaminant ir parduodant maistą, tektų fermeriams.

Remiantis šia koncepcija pridėtinės vertės žemės ūkyje programos yra skirtos skatinti fermerius **gaminti ne produkciją, bet prekes.** Tai reiškia, kad fermeriai turi keisti savo mentalitetą ir surasti būdus kaip pasiekti galutinį vartotoją, pateikiant jam savo darbo rezultatą pirkėjui priimtinausia forma.

XXI amžiaus pradžia ypač palanki fermerių mėginimams dalį žemės ūkio produktų parduoti galutiniam vartotojui patiems. Vartotojai vis didesnę dėmesį skiria maisto kokybei, jie nori valgyti ekologišką, šviežią, jų gyvenamojoje vietoje pagamintą maistą. Vis labiau akcentuojama „su meile“ pagamintų prekių grupė kaip priešprieša konvejerinės gamybos maistui.

Pagrindiniais būdais, padedančiais fermeriams gauti didesnę dalį pridėtosios vertės, sukuriamos gaminant ir parduodant maistą laikomi šie (Amanor-Boadu, 2000):

1. Inovacijos;
2. Veiksmų koordinavimas visose veiklos grandyse gaminant ir parduodant maistą;
3. Vertikali nuosavybės integracija.

Inovacijos ūkininko ūkyje dažniausiai būna susiję su tuo inovacijos lygiu, kuris apibūdinamas kaip „inovacija įmonei“. Ūkininkai gali gauti didesnę pridėjamąją vertę suradę kitokį savo produkcijos pakavimo būdą ar kitokią marketingo sistemą. Taip pat galimos ir aukštesnio lygio inovacijos – „inovacijos vietinėje rinkoje“, kuomet naudojama speciali maisto produkto paruošimo technologija. Ypač populiarius šiuo metu įvairių senovinių receptų panaudojimas.

Taigi kalbant apie inovacijas, padedančias didinti žemės ūkio produktų pridėtinę vertę, turimos omenyje tokios iniciatyvos, kurios „leidžia patobulinti egzistuojančius arba sukurti naujus procesus, procedūras, produktus ir paslaugas (Coltrain, Barton and Boland, 2000, p. 5)

Antrasis būdas – koordinavimas – reiškia ryšių tarp tiekimo grandinės grandžių stiprinimą. Nepakankamas veiksmų koordinavimas tarp grandžių sukelia kainų svyravimus. Kuo prastesnis koordinavimas, tuo didesni svyravimai (Chopra and Meindl, 2003), o kuo didesni svyravimai, tuo didesnės išlaidos stengiantis reaguoti į pasikeitimus. Be to, tiekimo grandinės pabaigoje esantieji gali dalį savo išlaidų, susijusių su kainų svyravimais perkelti ankstesnėms tiekimo grandinės grandims. Pavyzdžiui, sumažėjus miltų kainai mažmeninėje prekyboje po kiek tai laiko grūdų supirkimo kaina, kaip taisyklė, sumažėja dar labiau (Amanor-Boadu, 2003).

Taip pat pridėtinė vertė gali būti sėkmingai didinama horizontalių ryšių geresnio koordinavimo dėka.

Amanor-Boadu savo straipsnyje pateikia šešias pridėtinės vertės didinimo dimensijas, naudojant inovacijas bei koordinavimą (Amanor-Boadu, 2003). Jie išvardinti 1 lentelėje. Pavyzdžiui, inovacijos laiko dimensijoje reikštų, kad pridėtinę vertę galima padidinti greičiau pateikiant produktą vartotojui. Sutrumpėjus pristatymo trukmei galima gauti aukštesnę kainą arba padidinti apyvartą. Pasirinkus koordinavimo būdą, padidinti pridėtinę vertę galima naudojant modernų „Pristatymo tiksliai nustatytu laiku“ gamybos organizavimo metodą, kuris leidžia sutaupyti dėl sumažėjusių darbuotojų prastovų bei atsargų pirkimo ir sandėliavimo išlaidų. Vietos dimensija reikalauja inovacijų, sukuriančių papildomus patogumus vartotojui, arba tokio gamybinių pajėgumų išdėstymo koordinuojant veiklas, kuris leistų pasiekti aukščiausio veiklos efektyvumo.

1 lentelė. Iniciatyvų siekiant didesnės pridėtinės vertės tipologija

Dimensijos	Inovacijos	Koordinavimas
Laikas	Greitis	Pristatymas tiksliai nustatytu laiku (<i>just in time</i>)
Vieta	Patogumas	Efektyvumas
Produktas/paslauga	Forma	Logistika
Procesas/metodas	Technologija	Strateginiai aljansai
Informacija	Saugumas, etika	Informacinės sistemos
Stimulai	Skatinamieji veiksniai	Skaidrumas

Pagal Amanor-Boadu, 2003

Klasikiniu pavyzdžiu, iliustruojančiu kaip galima padidinti ūkininkų gaunamą pridėtinės vertės dalį, gaminat maistą naudojant trečiąjį būdą – vertikalią nuosavybės integraciją – gali būti žemės ūkio pridėtinės vertės programos projektas, įgyvendintas Ajovos valstijoje, JAV, kurio metu cukrinius runkelius auginantys kooperatyvai įsigijo cukraus fabriką, ir tokiu būdu padidino savo gaunamos pridėtinės vertės dalį bendrose pajamose, gautose iš žemės ūkio ir perdirbimo veiklos.

Dauguma aptartų rėmimo būdų gali būti panaudoti ir Lietuvoje. Tuo labiau, kad šiuo metu atsiveria plačios galimybės didinti Lietuvos žemės ūkio ir maisto pramonės konkurencingumą kuriant aukštesnės pridėtinės vertės produktus tiek dėl vis mažėjančių apribojimų pasaulinėje prekyboje, tiek dėl didėjančios paklausos maisto produktams, kurie pasižymi tokiomis savybėmis, kurių negali suteikti dideli maisto pramonės fabrikai.

1.2.2. Valstybėje (regione) sukuriamos pridėtinės vertės padidinimas

Siekiant padidinti valstybėje ar regione sukuriama pridėtinę vertę dažniausiai akcentuojamos iš **eksporto** gautos pajamos, padedančios gauti papildomų valiutinių išteklių ir gerinančios šalies prekybos balansą. Šiuo atveju skatinamas ne žaliavų, bet kuo labiau apdirbtų produktų, duodančių didesnę nei vidutinę pridėtinę vertę toje produktų grupėje, eksportas.

Skatinti pridėtinės vertės rodiklio didėjimą verslo įmonėse paprastai nesiimama, nes toks skatinimas iškraipo natūralius procesus, verslininkas nebesiekia sumažinti tas veiklos išlaidas, kurios susiję su darbo jėgos apmokėjimu, o taip pat neskatinama pakeisti žmogaus darbo jėgą moderniais mechanizmais.

Norint pagerinti prekybos balansą taip pat gali būti skatinama gaminti tokius produktus, kurių daug **importuojama**. Šiuo atveju rėmimo priemonėmis siekiama, kad pakaktų vietinių žaliavų perdirbėjų.

Didesnėse valstybėse svarbu ir tai, **kaip išsidėstę žemės ūkio produkciją perdirbančios įmonės**. Pavyzdžiui JAV atlikti tyrimai rodo, kad smulkūs perdirbėjai labiau stengiasi būti arčiau pirkėjų, o stambūs - arčiau žemės ūkio žaliavos gamintojų. (Amanor-Boadu, 2003). Tuo tarpu žemdirbiams yra parankiau, kad jų produkcijos supirkėjai būtų kuo arčiau, nes tai mažina išlaidas transportui. Kuo arčiau yra grūdų elevatorius, gyvulių skerdykla ar kita perdirbimo gamykla, tuo mažesnes išlaidas patiria ūkininkai, kartu gaudami didesnę pelną. Be to, tik tam tikruose taškuose sukonzentruoti žemės ūkio produktų perdirbėjai įgyja didesnę derėjimosi galią ir, kaip taisyklė, sukuria situaciją, kuomet žemės ūkio produkcija superkama žemomis kainomis.

Pereinant prie „į vietovę“ orientuotos kaimo politikos paradigmos vis dažniau keliamas tikslas pagerinti ne tik žemdirbių, bet visų kaimo gyventojų ekonominę būklę. Todėl sekama, **kokiame regione – kaimiškame ar miestiškame - įsikūręs paramos prašytojas**. Pvz., JAV apie 3/5 valstijų, teikiančių paramą per žemės ūkio pridėtinės vertės programas 1998-1999 m., reikalavo kad įmonė-pareiškėjas būtų įsikūrusi kaimiškame regione (Kilkenny, Schluter, 2001, 15 p.).

Kitas dažnai naudojamas būdas – smulkių perdirbimo įmonių rėmimas. Kadangi smulkios įmonės dažniausiai veikia lokaliai, tiek supirkdamos žaliavinius žemės ūkio produktus, tiek ir juos parduodamos, tai taip pat leidžia tikėtis, kad, jei ne visos šiose

smulkiuose įmonėse gaunamos pajamos, tai bent jau didžioji jų dalis, atiteks kaimiškų regionų gyventojams.

Lietuvai vis dar aktualu didinti paruoštų maisto produktų eksporto, ir mažinti importo apimtį. Kaip matome iš 2 lentelės duomenų, eksportuotų gyvūnų ir gyvūninės kilmės produktų vertė 2007 m. I pusmetį buvo nedaug mažesnė už tokios prekių grupės kaip „Paruošti maisto produktai; nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas; tabakas“ eksporto vertę. Lyginant importuotų paruoštų maisto produktų; nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų bei acto ir tabako vertes, matome, kad jos taip pat ganėtinai panašios.

2 lentelė. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto ir importo prekinė struktūra 2007 m. I pusmetį

KN skyriai, skirsniai	Eksportas			Importas		
	M ln. Lt	Procentais		M ln. Lt	Procentais	
		dalis visame Lietuvos eksporte	palyginti su 2006 m. sausio–liepos mėn., padidėjimas, sumažėjimas (-)		dalis visame Lietuvos importe	palyginti su 2006 m. sausio– liepos mėn., padidėjimas, sumažėjimas (-)
Paruošti maisto produktai; nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas; tabakas:	1499,0	6,1	24,5	1373,5	4,0	19,6
<i>t.t.:nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas</i>	339,5	1,4	40,6	302,4	0,9	35,1
Gyvi gyvūnai; gyvūninės kilmės produktai	1322,0	5,4	42,1	-	-	-
<i>t.t.: pienas ir pieno produktai; paukščių kiaušiniai; natūralus medus; gyvūninės kilmės maisto produktai, nenurodyti kitoje vietoje</i>	758,2	3,1	41,0	-	-	-

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys

1.2.3. Pirkėjo gaunamos vartojamosios produkto vertės padidinimas

Keliant tikslą padidinti pirkėjo gaunamą vartojamąją vertę, žemės ūkio pridėtinės vertės programos skatina gaminti tokius produktus, kurie turi savybes, už kurias pirkėjai pasiryžę sumokėti aukštesnę kainą, nei tuo metu yra vidutinė panašių produktų rinkos kaina. Tokio efekto siekiama naudojant produkcijos diferenciacijos strategiją. Kiekvienu konkrečiu atveju įmonės randa savitą būdą kaip padaryti savo produkciją išskirtine. Tačiau egzistuoja ir tam tikri šiuo metu visuotinai pripažįstami maisto prekių bruožai, padedantys gauti aukštesnę pridėtinę vertę. Žemės ūkyje ir maisto pramonėje pastaruoju metu išryškėjo dvi kryptys, padedančios pasiekti šio tikslo:

- Kuo aukštesnis maisto produktų paruošimo valgyti ar virti (kepti) laipsnis. Jų populiarumą ekspertai aiškina tuo, kad daugėjant namų ūkių, susidedančių iš vieno ar dviejų asmenų, o taip pat moterims vis aktyviau dalyvaujant darbo rinkoje ir visuomeniniame gyvenime įvairūs pusfabrikačiai ar tik padėti ant stalo reikalaujantys, gražiai papuošti maisto produktai padeda taupyti laiką, išsivaduoti iš kasdienės maisto ruošimo rutinos, išplėsti valgių asortimentą;
- Maisto produktų, teigiamai veikiančių žmonių sveikatą, gamyba. Tai gali būti ekologiniai produktai, funkcinis maistas ar tiesiog šviežias bei kitomis aukštą kokybę liudijančiomis savybėmis pasižymintis maistas.

Taip pat, kaip ir kitose ūkio šakose, maisto produktams didelę įtaką daro prekinis ženklas, nurodantis kad juo pažymėtas maisto produktas pagamintas pagal ypatingą receptą, arba kilęs iš tam tikros geografinės teritorijos ir pasižymi tik šiai vietai būdinga specifika. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose atskirų valstijų žemės ūkio pridėtinės vertės programose 1998-1999 m. daugiausiai priemonių buvo skirta reklamai ir produkcijos žymėjimui valstijos ženklui paremti (Kilkenny, Schluter, 2001).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, remiant pirkėjo gaunamos vartojamosios vertės padidinimą ypač svarbu skatinti tokių maisto produktų gamybą, kurių savybės duoda naudą visuomeniniu požiūriu, t.y. padeda kelti bendrą šalies ar regiono sveikatingumo lygį, ilginti laisvalaikį ir pan.

Pirkėjo gaunamos vartojamosios produkto vertės padidinimo gali būti siekiama tiek atskiramis programomis, skatinančiomis gerinti maisto produktų kokybę, gaminti ekologiškus

produktus ir pan., tiek įvedant šį kriterijų kaip papildomą projekto privalumą įgyvendinant bendro pobūdžio verslo rėmimo programas.

Lietuvoje šiuo metu yra ypač daug erdvės teikiant paramą maisto produktų gamintojams, didinantiems pirkėjo gaunamą vartojamąją vertę. Nors Lietuvos Respublikos Seimas 2005 metais priėmė "LR Maisto įstatymą Nr. VIII-1608", vis dar nėra taikoma pakankamai priemonių skatinančių maisto produktų gamintojus pateikti vartotojui tikrai kokybiškus ir teigiamai veikiančius sveikatą produktus. Maisto sauga ir kokybė yra svarbi, tačiau dar gerokai išsklaidyta sritis, reikalaujanti įvairių institucijų suvienytos veiklos, brangios įrangos ir visapusiškų žinių. Anksčiau Nacionalinių maisto kokybės ir saugos centrų kūrimas buvo prioritetas beveik kiekvienoje ES šalyje narėje. Panašios veiklos imamasi naujai priimtose šalyse, steigiant nacionalinius maisto kokybės centrus.

Per pastaruosius metus sukurta ir įgyvendinta per 400 nacionalinių kokybės užtikrinimo ir sertifikavimo schemų. Jų ir toliau daugėja. Tai kokybės ir saugos užtikrinimo sistemos (ISO, EurepGAP, IFS, BRC ir kitos). Kitose ES šalyse jau veikia ir yra žinomos viešo diferencijavimo schemas, pvz., Prancūzijoje - Label Rouge, Čekijoje - KlasA, Ispanijoje - Q ir kt. Be to, yra dar ir atskirų produktų išskirtinumą nurodančių schemų. Daugelis ES kokybės schemų mūsų gamintojams jau buvo žinomos, tačiau pradėti diegti ir nacionalines maisto kokybės schemas kol kas sudėtinga. Įvedus papildomą kriterijų, suteikiantį prioritetą projektams, siekiantiems plėtoti kokybės sertifikatą turinčius produktus, vertinant maisto pramonės įmonių paraiškas paramai gauti, šis procesas galėtų būti paspartintas.

2. Projektų, teikiamų pagal KPP 2007-2013 m. programos priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“ vertinimas

2.1. Kriterijai, leidžiantys suteikti projektui prioritetą

Atsižvelgiant į ankstesniame skyriuje aptartą užsienio šalių patirtį bei į Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės „Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas“ įgyvendinimo metu išryškėjusius dalykus, galima būtų pasiūlyti tris rėmimo kriterijus, leidžiančius suteikti projektui prioritetą, teikiant paramą pagal KPP 2007-2013 m. programos priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“ vertinimas.

Kadangi pagal šią priemonę remiamos tik maisto pramonės įmonės ir kooperatyvai, rėmimo tikslais gali būti laikomi tik Lietuvoje sukuriamos pridėtinės vertės padidinimas ir vartotojo gaunamos vertės padidinimas, bet ne gaunamos pridėtinės vertės perdalijimas tarp žemės ūkio ir maisto pramonės subjektų.

Siekiant minėtų tikslų gali būti taikomi šie projektų vertinimo kriterijai:

1 variantas. Akcentuojama natūrinė pridėtinės vertės traktuotė

Pirmenybė suteikiama projektams, skirtiems gaminti maisto produktus įtrauktus į aukštos pridėtinės vertės produktų sąrašą. Produktai į sąrašą įtraukti atsižvelgiant į jų perdirbimo „gilumą“.

2 variantas. Akcentuojama ekonominė pridėtinės vertės traktuotė

Pirmenybė suteikiama pareiškėjams, kurių įmonėje sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, paskutiniaisiais metais buvo didesnė nei vidutiniškai sektoriuje Lietuvos mastu (atskirai vertinant pieno, mėsos, grūdų, vaisių-daržovių perdirbimo sektorių pridėtinę vertę).

3 variantas. Akcentuojama natūrinė-ekonominė pridėtinės vertės traktuotė. Pradinis tikslas - pirkėjo gaunamos vartojamosios produkto vertės padidinimas, tačiau dauguma atveju ekonominę naudą gaus ir pareiškėjas, ypač žiūrint į ilgalaikę perspektyvą.

Remdami pagal 1 ir 2 variantus, turime nuspręsti, ar remsime tik eksportą, ar visą Lietuvos gaminamą produkciją.

2.2. Rėmimo akcentuojant natūrinę pridėtinės vertės traktuotę ekonominis pagrindimas

Analizuojant Lietuvos maisto pramonėje sukuriama pridėtinę vertę matome, kad jos dalis maisto pramonės įmonių pajamose sudaro apie ¼. Išsiskiria tik mėsos perdirbimo sektorius, kuriame pridėtinės vertės dalis beveik dvi gubai mažesnė. Šiek tiek mažesnę dalį įmonės pajamose nei vidutiniškai maisto pramonėje 2005 m. sudarė ir pridėtinė vertė, sukuriama pieno perdirbimo sektoriuje (žiūr. 3 lentelę). Siekiant pagerinti šio rodiklio reikšmę vidutiniškai maisto pramonėje gali būti pasirinkti trys skatinimo būdai:

1. Remti sektorius, kuriuose pridėtinės vertės dalis mažiausia.
2. Remti sektorius, kuriuose pridėtinės vertės dalis didžiausia;
3. Remti visus sektorius.

Pasirinkus pirmąjį būdą turėtų būti remiami mėsos ir pieno perdirbimo sektoriai.

Pasirinkus antrąjį būdą turėtų būti remiami vaisių ir daržovių perdirbimo, duonos ir konditerijos bei riebalų ir aliejaus gamybos sektoriai.

3 lentelė. Lietuvos maisto pramonėje sukurtos pridėtinės vertės dalis pajamose 2005 m., proc.

Maisto pramonėje - viso	20,8
Mėsos ir mėsos produktų gamyba, perdirbimas ir konservavimas	11,6
Vaisių, uogų ir daržovių paruošimas, perdirbimas ir konservavimas	26,0
Gyvulinių ir augalinių riebalų bei aliejaus gamyba	25,0
Pieno produktų gamyba	19,5
Grūdų malimo produktų, krakmolo ir krakmolo produktų gamyba	22,8
Kitų maisto produktų gamyba	26,4

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys

Analizuojant Lietuvoje gaminamų maisto produktų asortimentą kiekviename sektoriuje detaliau, galima išskirti produktų grupes, kur žemės ūkio tiekiamų žaliavų perdirbimo „gylis“ yra ypač aukštas.

Atskirai buvo tiriami pieno perdirbimo, mėsos perdirbimo, pašarų ir grūdų perdirbimo, vaisių ir daržovių bei riebalų ir aliejaus sektoriai, kurių įmonės gali pretenduoti į investicinę paramą pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonę "Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara bei naujų produktų kūrimas".

Skaičiavimai atlikti remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis. Tai vieninteliai duomenys, kuriuose pagal produktų grupes pateiktos vidutinės įmonių kainos. Produktų grupės sudarytos pagal “Produktų, gaminių ir paslaugų klasifikatorių” (PGPK). Darbe išanalizuota 27 pieno produktų, 30 mėsos ir paukštienos produktų, 22 grūdų produktų ir 36 daržovių, bulvių ir vaisių bei uogų grupės.

Tyrime vertinami 2005-2006 m. ir 2007 m. I pusmečio duomenys. Dėl tam tikros specifikos, pieno ir vaisių-daržovių sektoriaus vertinimai grindžiami tik 2006 metų duomenimis. Taip pat buvo naudojami Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos duomenys.

Sudarant aukštos pridėtinės vertės gaminių sąrašą buvo naudojama supaprastinta gaminių pridėtinės vertės apskaičiavimo metodika, akcentuojanti pagrindinio žemės ūkio produkto, naudojamo kaip žaliava, perdirbimo „gilumą“. Šiuo atveju pridėtinė vertė buvo apskaičiuojama kaip gaminio vertės, išreikštos įmonių didmeninėmis kainomis ir pagrindinės žaliavos vertės skirtumas.

Nustatant, kur užbrėžti ribą, skiriančią aukštos ir žemos pridėtinės vertės produktus (pridėtinę vertę suprantant kaip prie pagrindinės žaliavos pridėtos vertės dalį 1 tonos produkcijos vertėje), buvo remiamasi prielaida, kad aukštos pridėtinės vertės gaminiai visoje to sektoriaus gaminių gamyboje turėtų sudaryti apie 20-30 proc. visos pagamintos produkcijos vertės.

2.2.1. Aukštesnės pridėtinės vertės pieno produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Vertinant pieno produktų pridėtinę vertę, buvo imti stabiliausi kainų ir struktūros kaitos požįriai 2006 metų duomenys, kad laikini atskirų produktų kainų svyravimai neturėtų iškreipiančios įtakos pridėtinės vertės apskaičiavimui. Pasirinkti Lietuvos vidaus rinkos duomenys, kadangi jų yra išsamesnių, taikant produkcijos išėigos normatyvus. neaišku

Pagrindinė pieno produktų žaliava – pienas. Kitos naudojamos žaliavos ir medžiagos – tai pakuotės medžiagos ir nedidelės produktų dalies – pagardinančios (cukrus, glazūra, vaisiai, uogos ar uogienės ir pan.) ar pieno riebalus pakeičiančios žaliavos. Todėl skaičiavimuose vertinama tik pagrindinės žaliavos – pieno – vertė.

Pagal atliktus skaičiavimus pieno perdirbimo pramonėje didžiausią santykinę pridėtinę vertę, atmetus pagrindinę žaliavą – pieną, duoda valgomųjų ledų (94 proc.), jogurto (85 proc. be priedų ir 84 proc. su priedais) bei pelėsinų sūrių (81 proc.) gamyba. Antrąją prioritetinę

grupę sudarytų pieno produktai, kurių santykinė pridėtinė vertė sudaro 71-80 proc. įmonių kainos Tai rūgpienis ir kiti rūgštieji gėrimai su priedais (78 proc.), lydyti (75 proc.) ir švieži (73 proc.) sūriai. Trečiąją prioritetų grupę sudarytų 67-70 proc. santykinės pridėtinės vertės produktai: sutirštintas pienas (70 proc. be cukraus ir 67 proc. su cukrumi), trinti arba miltelių pavidalo sūriai (69 proc.) ir kietieji ilgai nokstantys sūriai (67 proc.).

Mažiausią santykinę pridėtinę vertę duoda kazeino ir kazeinatų produktų gamyba (25 proc.), nekoncentruota grietinėlė didesnio nei 21 proc. riebumo, išfasuota į fasuotes, kurių tūris didesnis kaip 2 l – dažniausiai parduodama kaip žaliava tolesniam perdirbimui (31 proc.) ir pieno milteliai (37 proc. nugriebto pieno ir 40 proc. nenugriebto pieno).

4 lentelė. Pieno produktų suskirstymas į aukštesnės ir žemesnės pridėtinės vertės, atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Produkcija	2006 m.			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Pieno žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Aukštesnės pridėtinės vertės produktai, kai pridėtinės vertės dalis kainoje $\geq 67,0$ proc.				
Grietininiai ir kiti valgomieji ledai (išskyrus ledų mišinius ir ledų pagrindą)	9067	552	8515	94%
Jogurtas (be priedų)	3362	520	2842	85%
Aromatintas jogurtas (su priedais)	2844	451	2393	84%
Pelėsiniai sūriai	18393	3561	14832	81%
Aromatintas rūgpienis ir kiti rūgštieji gėrimai (su priedais)	2078	467	1611	78%
Lydyti sūriai	8626	2197	6429	75%
Švieži sūriai	11211	3004	8207	73%
Sutirštintas pienas, į kurį ne pridėta cukraus ar kitų saldiklių	4685	1408	3277	70%
Trinti arba miltelių pavidalo sūriai	17151	5236	11915	69%
Sutirštintas pienas, į kurį pridėta cukraus ar kitų saldiklių	4710	1557	3153	67%
Kietieji ilgai nokstantys sūriai, išfasuoti	15631	5236	10395	67%

Produkcija	2006 m.			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Pieno žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Žemesnės pridėtinės vertės produktai, kai pridėtinės vertės dalis kainoje iki 66,0 proc.				
Nekoncentruotas pienas, į kurį ne pridėta cukraus ar kitų saldiklių, kurio riebumas ne didesnis kaip 1% masės, tiesiogiai išfasuotas į pakuotes, kurių neto tūris ne didesnis kaip 2 l	1253	431	822	66%
Nekoncentruota grietinėlė, į kurią ne pridėta cukraus ar kitų saldiklių, kurios riebumas didesnis kaip 6% masės, bet ne didesnis kaip 21%, tiesiogiai išfasuoti į pakuotes, kurių tūris ne didesnis kaip 2 l	5614	1892	3722	66%
Rūgpienis ir kiti rūgštieji gėrimai	1479	552	927	63%
Varškė (vid. 9 proc. riebumo)	7013	2789	4224	60%
Nekoncentruotas pienas ir grietinėlė, į kuriuos ne pridėta cukraus ar kitų saldiklių, kurių riebumas ne didesnis kaip 6% (vid. 2,5 proc. riebumo - EUROSTAT)	1273	527	746	59%
Grietinė, 30 proc. riebumo, 350-450 g indeliuose	4925	2304	2621	53%
Nekoncentruota grietinėlė, į kurią ne pridėta cukraus ar kitų saldiklių, kurios riebumas didesnis kaip 21% masės tiesiogiai išfasuoti į pakuotes, kurių tūris ne didesnis kaip 2 l	5470	2642	2828	52%
Pieno pastos, kurių riebumas mažesnis kaip 80% masės	7997	3944	4053	51%
Tilsit tipo sūriai, išfasuoti	10583	5154	5429	51%
Gouda tipo sūriai, išfasuoti	10045	5154	4891	49%
Nelydyti sūriai (išskyrus šviežius ir išrūgų sūrius)	9848	5155	4693	48%
Sviestas, kurio riebumas ne didesnis kaip 85% masės	10096	5379	4717	47%

Produkcija	2006 m.			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Pieno žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Nenugriebto pieno milteliai arba grietinėlės milteliai (pieno ir grietinėlės, kurių būvis kietas ir kurių riebumas didesnis kaip 1,5% masės), tiesiogiai išfasuoti į pakuotes, kurių svoris didesnis kaip 2,5 kg	8189	4884	3305	40%
Nugriebto pieno milteliai (pieno ir grietinėlės kurių būvis kietas ir kurių riebumas ne didesnis kaip 1,5% masės), tiesiogiai išfasuoti į pakuotes, kurių svoris didesnis kaip 2,5 kg	6773	4262	2511	37%
Nekoncentruota grietinėlė, į kurią nepridėta cukraus ar kitų saldiklių, kurios riebumas didesnis kaip 21% masės tiesiogiai išfasuotai į pakuotes, kurių tūris didesnis kaip 2 l	3854	2642	1212	31%
Kazeinas ir kazeinai	18267	13738	4529	25%

Pagal tyrimo metu gautus rezultatus bei ekspertinės analizės išvadas apie pieno produktų turinčių aukštesnę pridėtinę vertę, atsižvelgiant į perdirbimo gilumą, siūlytume priskirti tuos gaminius, kurių lyginamasis svoris gaminio įmonės kainoje ne mažesnis nei 67 procentų.

Pagal šią kiekybinę ribą 2006 m. į aukštesnės pridėtinės vertės pieno produktų sąrašą patenka valgomieji ledai, sūriai, jogurtas ir sutirštintas pienas.

2.2.2. Aukštesnės pridėtinės vertės mėsos produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Vertinant mėsos produktų pridėtinę vertę kaip baziniai buvo imti naujausi turimi duomenys už 2007 m. I-ąjį pusmetį. Duomenų palyginimui taip pat analizuoti 2006 metų duomenys. Jie pateikti 1 priede.

KIAULIENA IR JAUTIENA

2006 m. ir 2007 m. situacija gana žymiai skiriasi. Kiaulienos ir jautienos perdirbimo pramonėje prie žaliavos pridėtos vertės dalis 1 tonos produkcijos vertėje, apskaičiuotoje didmeninėmis įmonių kainomis, 2007 metų I pusmetį buvo vidutiniškai 11 proc. punktais didesnė nei 2006 metais. Didžiausias pokytis įvyko karštai ir šaltai rūkytai ir vytintai jautienos gaminių grupėse. Tam įtakos turėjo jautienos supirkimo kainos sumažėjimas ir produktų didmeninės kainos padidėjimas: remiantis Statistikos Departamento duomenimis 2007 m. I - aji pusmetį jautienos žaliavos kainos vidutiniškai 7 proc. buvo mažesnės nei 2006 m., o didmeninės (įmonės) kainos sūdytos, užpiltos sūrymu, vytintos arba rūkytos jautienos padidėjo apie 40 proc. Todėl 2007 m. I-ojo pusmetį šaltai ir karštai rūkytos ir vytintos jautienos gaminių grupėje prie žaliavos pridėtos vertės dalis 1 tonos produkcijos vertėje, apskaičiuotoje didmeninėmis įmonių kainomis, padidėjo, lyginant su 2006 m., nuo 20 iki 30 procentinių punktų.

Pagal atliktus skaičiavimus kiaulienos ir jautienos pramonėje 2007 m I pusmetį giliausiai buvo perdirbami vytinti gaminiai: dešros ir kiaulienos šoninė (77 proc.), jautiena (74 proc.).

PAUKŠTIENA IR KIAUŠINIAI

2006 m. ir 2007 m. situacija skiriasi mažiau nei kiaulienos ir jautienos perdirbimo pramonėje. Be to, čia stebimos priešingos tendencijos - prie žaliavos pridėtos vertės dalis 1 tonos produkcijos vertėje, apskaičiuotoje didmeninėmis įmonių kainomis, 2007 metų I pusmetį ne augo, bet buvo vidutiniškai 4,9 proc. punktais mažesnė nei 2006 metais. Tam įtakos turėjo spartesnis gaminių žaliavos brangimas nei pačių paukštienos gaminių.

2007 m I pusmetį giliausiai buvo perdirbami sušaldyti kalakutų gabalai. Tokio paties apdorojimo kalakutienos produktai pasižymi maždaug 11 proc. didesne - prie žaliavos pridėtos vertės dalimi 1 tonos produkcijos vertėje, apskaičiuotoje didmeninėmis įmonių kainomis nei vištienos.

Kiaušinių produktų perdirbimo gilumas 2007 metų I pusmetį gerokai smuktelėjo žemyn. Šiais metais prie žaliavos pridėtos vertės dalis 1 tonos produkcijos vertėje, apskaičiuotoje didmeninėmis įmonių kainomis net 23,6 proc. punktais mažesnė nei 2006-aisiais. Tokias tendencijas taip pat įtakojo žaliavos ir produktų pardavimo kainų pokyčiai.

Pagal atliktus skaičiavimus mėsos perdirbimo pramonėje didžiausią santykinę pridėtinę vertę, atmetus pagrindinę žaliavą – mėsą, duoda vytintų dešrų (77 proc.), vytintos jautienos (77 proc.) bei vytintos kiaulienos šoninės (74 proc.) gamyba. Antrąją prioritetinę grupę sudarytų mėsos produktai, kurių santykinė pridėtinė vertė sudaro pagal 2007 m. I-ojo pusmečio duomenis daugiau nei 50 proc. įmonių kainos. Tai karšto ir šalto rūkymo jautienos ir kiaulienos gaminiai.

Mažiausią santykinę pridėtinę vertę duoda gaminiai iš vištienos ir kalakutienos –10-11 proc., o taip pat sušaldyti gaminiai ir įvairios dešros, išskyrus vytintas ir rūkytas. Jų pridėtinė vertė sudaro nuo 16 iki 47 proc. (5 lentelė).

Priskiriant mėsos produktus prie gaminių turinčių aukštesnę pridėtinę vertę, siūlytume, kad pastarosios lyginamasis svoris gaminio įmonės kainoje būtų ne mažiau kaip 50,0 procentų.

5 lentelė. Mėsos produktų suskirstymas į aukštesnės ir žemesnės pridėtinės vertės, atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Produkcija	2007 metų I-asis pusmetis			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Mėsos žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Aukštesnės pridėtinės vertės produktai, kai pridėtinės vertės dalis kainoje \geq 50,0 proc.				
Vytintos dešros	31174	7127	24048	77
Vytinta kiaulienos šoninė	23296	5473	17823	77
Vytinta jautiena	39869	10262	29607	74
Vytinti kiaulienos kumpiai, mentės ir jų dalys, su kaulais	26208	8552	17656	67
Šaltai rūkytos dešros	19162	6531	12631	66
Šaltai rūkyta jautiena	24625	8552	16073	65
Karštai rūkyta jautiena	24625	8552	16073	65
Šaltai rūkyti kumpiai, mentės ir jų dalys, su kaulais	18200	7127	11073	61
Šaltai rūkyta kiaulienos šoninė	10872	4561	6311	58

Produkcija	2007 metų I-asis pusmetis			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Mėsos žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Karštai rūkytos dešros	13065	5748	7318	56
Karštai rūkyta kiaulienos šoninė	10095	4561	5534	55
Karštai rūkyti kumpiai, mentės ir jų dalys, su kaulais	10920	5131	5789	53
Žemesnės pridėtinės vertės produktai, kai pridėtinės vertės dalis kainoje < 50,0 proc.				
Sušaldytos kiaulienos skerdenos ir skerdenų pusės	7791	4105	3686	47
Sušaldyti kalakutų gabalai	9837	5358	4479	46
Sušaldyta kiauliena: kumpiai, mentės ir jų dalys su kaulais	9685	5336	4349	45
Kitos dešros	11323	6385	4938	44
Dešrelės ir sardelės	8645	5017	3628	42
Dešrelės ir sardelės	8645	5017	3628	42
Švieži arba atšaldyti kalakutų gabalai	9190	5358	3832	42
Kepeninis paštetas	5332	3136	2196	41
Virtos dešros	8418	5108	3309	39
Sausos nevirtos dešros	11546	7412	4134	36
Švieži arba atšaldyti viščiukų gabalai	5884	3924	1960	33
Sušaldyti viščiukų gabalai	5614	3924	1690	30
Švieži arba atšaldyti nesukapoti kalakutai	7661	5358	2303	30
Keptos dešros	11323	7982	3341	30
Sušaldyti nesukapoti kalakutai	7358	5358	2000	27
Sušaldytos galvijienos skerdenos, skerdenų pusės, ketvirčiai ir gabalai	6602	5299	1303	20
Sušaldyta kiauliena (išskyrus skerdenas ir skerdenų puses, kumpius, mentes ir jų dalis su kaulais)	4859	4105	754	16
Švieži arba atšaldyti nesukapoti viščiukai	4559	3924	635	14
Sušaldyti nesukapoti viščiukai	4386	3924	462	11
Gaminiai iš kalakutienos	7670	6873	797	10
Gaminiai iš paukštienos	5291	4923	369	7
Kiaušinių gaminiai	3806	3713	93	2

Pasirinkus 50 procentų skiriamąją ribą prie aukštos pridėtinės vertės gaminių būtų priskiriami tik vytinti ir rūkyti kiaulienos bei galvijienos gaminiai. Pagal gaminių pardavimų vertę jie sudarė 17 proc. visų mėsos gaminių.

Paukštienos ir kiaušinių gaminiai į šį sąrašą nepatektų.

2.2.3. Aukštesnės pridėtinės vertės grūdų produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Pagal atliktus skaičiavimus 2006 m. ir 2007 m. I pusmečio pridėtinės vertės nedaug skiriasi (išskyrus avižų kruopas), todėl produktų grupavimą pateikiame pagal 2006 m. rezultatus (6 lentelė). Didžiausią pridėtinę vertę šiame sektoriuje turi javų gemalai. Kiek mažesnė sukuriama gaminant, grikių kruopas, kukurūzų sirupą ir kviečių krakmolą. Gaminant miltus bei kruopas sukuriama daug mažesnė perdirbimo vertė.

Pagal ekspertinius duomenis, grūdų produktų gaminių priskyrimas prie gaminių turinčių aukštesnę pridėtinę vertę, pastarosios lyginamasis svoris gaminio didmeninėje kainoje turėtų būti ne mažiau kaip 40,0 procentų.

Vertine išraiška aukštesnės pridėtinės vertės grūdų produktų gaminiai sudaro apie 27 proc. nuo bendro grūdų produktų pardavimų vertės.

6 lentelė. Grūdų produktų suskirstymas į aukštesnės ir žemesnės pridėtinės vertės, atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Produkcija	2006 m.			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Grūdų žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Aukštesnės pridėtinės vertės produktai, kai pridėtinės vertės dalis kainoje \geq 40,0 proc.				
Javų gemalai	2654	386	2268	85,5
Grikių kruopos	2049	832	1217	59,4
Kukurūzų sirupas	1660	725	935	56,3
Kviečių krakmolai	1830	886	944	51,6
Avižų dribsniai	1327	716	611	46,0

Produkcija	2006 m.			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Grūdų žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Manų kruopos	801	443	358	44,7
Miežių salyklas	859	500	359	41,8
Žemesnės pridėtinės vertės produktai, kai pridėtinės vertės dalis kainoje < 40,0 proc.				
Kietųjų kviečių manų kruopos	802	530	272	33,9
Ruginiai sijoti miltai	718	398	320	44,6
Miežių kruopos	600	350	250	41,7
Kviečių kruopos	613	443	170	27,7
Kietųjų kviečių kitos kruopos	579	530	49	8,5
Aukščiausiosios rūšies kvietiniai miltai	701	443	258	36,8
Perlinės kruopos	595	350	245	41,2
Avižų kruopos	750	294	456	60,8
Ruginiai pasijoti miltai	588	396	192	32,7
Pirmos rūšies kvietiniai miltai	631	443	188	29,8
Antros rūšies kvietiniai miltai	592	443	149	25,2

2.2.4. Aukštesnės pridėtinės vertės vaisių ir daržovių produktų išskyrimas atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Vaisių ir daržovių sektoriaus tyrime pateikta tik 2006 metų pridėtinė vertė ir jos lyginamasis svoris, kadangi šiame sektoriuje ypač ryškus gamybos sezoniškumas, todėl rentis pusmečio duomenimis būtų nekorektiška.

Gaminant atskirus produktus iš vaisių ir daržovių naudojami ir kiti papildomi gaminio ingredientai, pvz. įvairūs prieskoniai gaminant daržovių konservus, pomidorų kečupą, aliejus gaminant bulvių traškučius, cukrus ir kitos medžiagos gaminant uogienes, džemus ir t.t. Tačiau šie papildomi gaminių komponentai į žaliavos kainą neįtraukti, nes jų sąnaudos

lyginant su pagrindine žaliava nėra pakankamai didelės ir yra panašios kiekviename gaminyje pagal grupę.

Didžiausias pridėtinės vertės lyginamasis svoris įmonės kainoje vaisių ir daržovių perdirbimo sektoriuje sukuriama gaminant džiovintų bulvių miltus ir dribsnius (81 proc.), konservuotus daržovių gaminius (79-80 proc.) ir džiovintus obuolius (76 proc.) (7 lentelė). Priskiriant vaisių ir daržovių produktus prie gaminių, turinčių aukštesnę pridėtinę vertę, siūlytume, kad pastarosios lyginamasis svoris gaminio įmonės kainoje turėtų būti ≥ 40 proc.

7 lentelė. Vaisių ir daržovių produktų suskirstymas į aukštesnės ir žemesnės pridėtinės vertės, atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Produkcija	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Aukštesnės pridėtinės vertės produktai, kai pridėtinės vertės dalis kainoje $\geq 40,0$ proc.				
Džiovintų bulvių miltai, dribsniai	18881	3500	15381	81
Konservuoti burokėliai	3000	612	2388	80
Konservuotos morkos	3000	612	2388	80
Konservuoti pomidorai	4004	860	3144	79
Džiovinti obuoliai	7805	1840	5965	76
Obuolių sultys*	1349	345	1004	74
Rauginti kopūstai	2160	576	1584	73
Obuolių džemai, marmeladai	2210	690	1520	69
Bulvių traškučiai	10974	3500	7474	68
Konservuoti obuoliai	713	276	437	61
Rauginti agurkai	2290	996	1294	57
Sušaldyti vaisiai	6170	2688	3482	56
Morkų sultys*	2198	1020	1178	54
Sušaldytos daržovės	4849	2280	2569	53
Braškių uogienė	2555	1456	1099	43
Džiovintos morkos	1706	1020	686	40
Produktai, kurių pridėtinės vertės dalis kainoje $<40,0$ proc.				
Sušaldytos bulvės	2288	1400	888	39
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai	2616	1720	896	34
Pomidorų tyrės ir pastos	2467	1720	747	30
Pomidorų sultys*	1284	1006	278	22

Produkcija	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt	Žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
			Lt/t	Dalis kainoje, %
Konservuoti grybai	5815	4812	1003	17
Džiovinti grybai	48372	40100	8272	17
Džiovinti svogūnai	1513	1320	193	13

2.2.5. Aukštos pridėtinės vertės maisto produktų sąrašai

Apibendrinus atlikto tyrimo rezultatus, siūlome į aukštos pridėtinės vertės maisto produktų sąrašą, remiamą pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonę "Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara bei naujų produktų kūrimas" įtraukti žemiau išvardintas produktų grupes.

Aukštos pridėtinės vertės pieno produktų sąrašas

Gaminio pavadinimas
Valgomieji ledai (išskyrus ledų mišinius ir ledų pagrindą)
Sūriai
Jogurtas
Sutirštintas pienas

Aukštos pridėtinės vertės mėsos produktų sąrašas

Gaminio pavadinimas
Vytintos dešros
Vytinti jautienos gaminiai
Vytinti kiaulienos gaminiai
Šaltai rūkyti kiaulienos ir jautienos gaminiai
Karštai rūkyti jautienos ir kiaulienos gaminiai

Aukštos pridėtinės vertės grūdų produktų gaminių sąrašas

Gaminio pavadinimas
Javų gemalai
Avižų dribsniai
Grikių kruopos

Kukurūzų sirupas
Manų kruopos
Kviečių krakmolas
Miežių salyklas

Aukštos pridėtinės vertės vaisių ir daržovių produktų sąrašas.

Gaminio pavadinimas
Džiovintų bulvių miltai, dribsniai
Konservuoti burokėliai
Konservuotos morkos
Konservuoti pomidorai
Džiovinti obuoliai
Obuolių sultys*
Rauginti kopūstai
Obuolių džemai, marmeladai
Bulvių traškučiai
Konservuoti obuoliai
Rauginti agurkai
Sušaldyti vaisiai
Morkų sultys*
Sušaldytos daržovės
Braškių uogienė
Džiovintos morkos

2.3. Rėmimo akcentuojant ekonominę pridėtinės vertės traktuotą ekonominis pagrindimas

Lietuvos maisto pramonėje sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, 2005 m. sudarė 26,8 tūkst. Lt. Šis rodiklis didžiausias gyvulinių ir augalinių riebalų bei aliejaus gamybos sektoriuje. 2005 m. jis sudarė 80,4 tūkst. Lt., taigi buvo net 3 kartus didesnis nei vidutiniškai maisto pramonėje. Žemą vidutinę rodiklio reikšmę nulemia mėsos ir mėsos produktų gamybos, perdirbimo ir konservavimo sektorius, kur pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, 2005 m. sudarė tik 62,7 proc. šio rodiklio reikšmės maisto pramonėje. Visų kitų pagrindinių maisto pramonės sektorių sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, 2005 m. buvo aukštesnė nei vidutiniškai maisto pramonėje (žiūr. 8 lentelę).

8 lentelė. Lietuvos maisto pramonėje sukurta pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, 2005 m., tūkst. Lt

Maisto pramonėje - viso	26,8
Mėsos ir mėsos produktų gamyba, perdirbimas ir konservavimas	16,8
Vaisių, uogų ir daržovių paruošimas, perdirbimas ir konservavimas	42,9
Gyvulinių ir augalinių riebalų bei aliejaus gamyba	80,4
Pieno produktų gamyba	35,7
Grūdų malimo produktų, krakmolo ir krakmolo produktų gamyba	28,3
Kitų maisto produktų gamyba	44,1

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys

Lietuvos maisto pramonėje sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, pastaruju metu sparčiai auga. (Tai nėra tik maisto pramonės ypatumas, panašus darbo našumo augimas stebimas visuose Lietuvos ūkio sektoriuose.) Vien per 2003-2005 m. periodą pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, maisto pramonėje vidutiniškai išaugo net 32,7 proc.

Toks spartus šio rodiklio augimas apsunkina jo naudojimą orientyru teikiant paramą Lietuvos maisto pramonės įmonėms. Nors iki šiol jo augimas buvo labai spartus, ilgesniam laikotarpiui, pvz., 2010 ar 2013 metams prognozuoti jo reikšmę naudojantis trendų metodu nebūtų labai patikima.

Be to, pridėtinės vertės rodiklio skaitines reikšmes Statistikos departamentas pateikia gerokai pavėluotai, kaip ir kitus su BVP skaičiavimu susijusius rodiklius.

2.4. Rėmimo akcentuojant natūrinę-ekonominę pridėtinės vertės traktuotę pagrindimas

Jei parama būtų teikiama akcentuojant natūrinę-ekonominę pridėtinės vertės traktuotę, pirmenybę siūlytume suteikti:

1. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus žymimus Ekoagro ekologiniu ženklu;
2. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus žymimus kokybės ženklu, patvirtintu nacionaliniu ar tarptautiniu sertifikatu;
3. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus žymimus prekinio ženklu, kuriame aiškiai identifikuota jo lietuviška kilmė, pvz. Specifinių savybių sertifikatas - kai įregistruotam produktui suteikiama nuoroda „Garantuotas tradicinis gaminys“, SKVN-R 2081/92, SGN-R 2081/92 sertifikatai ir pan.;
4. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus, kurie reikalauja daug rankų darbo ar kitos veiklos, didinančios darbo užmokestį, ir tai pateikiama kaip produkto privalumas (darbo užmokestis sudaro ne mažiau kaip 80 proc. gaminių savikainos).

Pirmajame punkte nurodomo kriterijaus naudojimas skatintų padidinti ekologinių produktų gamybos apimtį, skverbtis į ekologinių produktų rinkas įvairiose pasaulio šalyse, o tam laikas, kol jos dar neperpildytos, labai palankus. Kartu pamažu būtų ugdomas ir vietinis vartotojas. Taip pat didėtų ekologinio ūkininkavimo mastai, kuomet turėtume būti suinteresuoti ne tik dėl ekonominių paskatų, bet ir dėl to, kad ekologinis ūkininkavimas padeda išsaugoti švaresnę gamtinę aplinką, nes neteršia dirvožemio, vandens ir oro.

Antrajame punkte nurodomo kriterijaus naudojimas skatintų gerinti maisto produktų kokybę, perdirbėjams įsijungti į maisto kokybės schemas ar bent jau pasidomėti, už ką duodami kokybės sertifikatai, kiek kainuoja jų įdiegimas ir kaip tai atsiperka trumpalaikėje ir ilgalaikėje perspektyvoje.

Trečiame punkte nurodomo kriterijaus naudojimas padėtų garsinti Lietuvos vardą tarp kitų šalių maisto produktų vartotojų, padėtų išlaikyti ilgametes gaminimo tradicijas turinčių, tačiau pramoninei gamybai netinkančių maisto produktų receptų išsaugojimą. Pastarasis siekis būtų parankus smulkių maisto gamintojams, o pirmasis – daugiau orientuotas į stambius perdirbėjus.

Ketvirtajame punkte nurodomo kriterijaus naudojimas skatintų padidinti pastaruoju metu vis labiau akcentuojamą prekių grupę – „su meile“ pagamintus produktus. Kaip prognozuoja futurologai, tokių prekių rinka ateityje labai plėsis, o kai kurių nuomone - netgi vyraus (Jensen, 2004).

2.5. Siūlomų rėmimo variantų privalumai ir trūkumai

1 variantas. Pirmenybė suteikiama projektams, skirtiems gaminti maisto produktus įtrauktus į aukštos pridėtinės vertės produktų sąrašą. Sąrašas sudarytas naudojant natūrinę pridėtinės vertės traktuotę, t.y. atsižvelgiant į perdirbimo „gilumą“.

Privalumai:

Padidės „giliai“ perdirbtų žemės ūkio produktų kiekiai, tačiau toks padidėjimas reikalingas tik eksporte.

Trūkumai:

- skatinama gaminti konkrečius produktus, tačiau jų sąrašas sudarytas neatsižvelgiant į pagrindinį specializacijos efektyvumo rodiklį – gamybos pelningumą, nes didesnė pridėtinė vertė nebūtinai reiškia didesnę pelningumą;
- produktų suskirstymas į duodančius aukštą ir žemą pridėtinę vertę makrolygmenyje bus pagrįstas praeities situacija, glaudžiai susijusia su padėtimi maisto produktų ir darbo rinkoje. Po ilgesnio laiko, pvz. 2012-2013 m., tiek maisto produktų paklausa, tiek darbo jėgos pasiūla Lietuvoje gali būti smarkiai pasikeitusi. Taigi atlikus analogiškus skaičiavimus aukštos pridėtinės vertės produktų sąrašas gali būti irgi gerokai pakitęs.

2 variantas. Pirmenybė suteikiama pareiškėjams, kurių sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, paskutiniaisiais metais buvo (ar pagal projektą bus) didesnė nei vidutiniškai sektoriuje Lietuvos mastu (atskirai vertinant pieno, mėsos, grūdų, vaisių-daržovių sektorių pridėtinę vertę).

Privalumai:

- Padidės arba pareiškėjų pelnas, ir/arba darbo užmokesčiui skiriamos lėšos, kas pagerins maisto pramonės darbuotojų ekonominę būklę arba padidins darbo vietų

skaičių (reikėtų atsižvelgti į tai, kad pastaruoju metu darbo vietų skaičiaus didinimas nėra aktualus);

- Remiami pareiškėjai jau pademonstravę savo didesnius nei vidutiniai sugebėjimai – vieniems tai privalumas, nes leis sparčiau padidinti Lietuvos BVP, kitiems – trūkumas, nes atotrūkis tarp atsiliekančiųjų ir pirmaujančių įmonių dar labiau padidės.

Trūkumai:

- Remiama ne pelningesnių įmonei, bet davusių didesnę pridėtinę vertę Lietuvos mastu produktų gamyba. Verslininkams toks kriterijus gali būti nelabai suprantamas, nes jiems užkertamas kelias ieškoti geriausios proporcijos tarp darbo jėgos apmokėjimui bei įrengimams skiriamų išlaidų. Projektas, siekiantis mechanizuoti rutininius darbo procesus, gali žymiai sumažinti pridėtinę vertę, nes to dėka sumažės išlaidos darbo užmokesčiui;
- Jei bus remiamasi projekte deklaruojamu pridėtinės vertės dydžiu, kuris bus sukuriamas ateityje:
 - Projekto vertintojui sunku pasverti jo pagrįstumą, galimos pareiškėjų manipuliacijos skaičiais;
 - Sunku pasiekti, kad jo būtų laikomasi įgyvendinant projektą.

3 variantas. Pirmenybė suteikiama projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus žymimus ekologiniu, kokybės ar prekės kilmę nurodančiu prekinio ženklu.

Privalumai:

- Bus skatinama gaminti ne konkretų produktų asortimentą, bet tam tikras savybes turinčius produktus, kurie šiuo metu laikomi perspektyviausiais;
- Pareiškėjo išsipareigojimų įvykdymą lengva patikrinti;
- Lietuvos vartotojams pateikiamų maisto produktų pasiūla pasipildys sveikesniais produktais.

Trūkumai: Neradome.

PASIŪLYMAI

Apibendrinami šio tyrimo rezultatus parengėme projektų vertinimo metodiką.

LIETUVOS KAIMO PLĖTROS 2007–2013 METŲ PROGRAMOS PRIEMONĖS „ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ PERDIRBIMAS IR PRIDĖTINĖS VERTĖS DIDINIMAS“ PROJEKTŲ VERTINIMO PAGAL PRIDĖTINĖS VERTĖS RODIKLĮ METODIKOS PROJEKTAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Metodika skirta vertinti projektus, pateiktus pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos (toliau – KPP) priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“.
2. Metodika parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos nuostatomis ir 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai, kuriame akcentuojama aukštesnės pridėtinės vertės produkcijos gamybos svarba.

II. PROJEKTŲ VERTINIMO KRITERIJŲ APIBŪDINIMAS

Projektų vertinimo metodika pagal 1 varianto kriterijus

3. Vertinant KPP priemonės „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“ projektus pirmenybė suteikiama projektams, kurių dėka pareiškėjo įmonėje bus gaminami aukštos pridėtinės vertės gaminiai.
4. Aukštą pridėtinę vertę turinčiais gaminiais laikomi produktai pateikti šiame sąrašė:
 - 4.1. Pieno gaminiai:
 - 4.1.1. Valgomieji ledai;
 - 4.1.2. Sūriai;
 - 4.1.3. Jogurtas;
 - 4.1.4. Sutirštintas pienas.

4.2. Mėsos gaminiai:

- 4.2.1. Vytintos dešros;
- 4.2.2. Vytinti kiaulienos ir jautienos gaminiai;
- 4.2.3. Šaltai rūkyti kiaulienos ir jautienos gaminiai;
- 4.2.4. Karštai rūkyti jautienos ir kiaulienos gaminiai.

4.3. Grūdų produktų gaminiai:

- 4.3.1. Javų gemalai;
- 4.3.2. Avižų dribsniai;
- 4.3.3. Grikių kruopos;
- 4.3.4. Kukurūzų sirupas;
- 4.3.5. Manų kruopos;
- 4.3.6. Kviečių krakmolos;
- 4.3.7. Miežių salyklas.

4.4. Vaisių ir daržovių gaminiai:

- 4.4.1. Džiovintų bulvių miltai, dribsniai
- 4.4.2. Konservuotos daržovės ir vaisiai
- 4.4.3. Raugintos daržovės;
- 4.4.4. Sušaldytos daržovės ir vaisiai
- 4.4.5. Uogienės, džemai, marmeladai
- 4.4.6. Sultys
- 4.4.7. Džiovinti obuoliai
- 4.4.8. Bulvių traškučiai

Projektų vertinimo metodika pagal 2 varianto kriterijus

5. Vertinant KPP priemonės „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“ projektus pirmenybė suteikiama projektams, kurių dėka pareiškėjo įmonėje sukuriama pridėtinė vertė, tenkanti 1 darbuotojui, bus didesnė nei vidutiniškai sektoriuje Lietuvos mastu.

6. Pridėtinės vertės, tenkančios 1 darbuotojui, normatyviniai dydžiai, kuriuos viršijus projektui suteikiama pirmenybė gaunant paramą, nustatomi pagal šiuos sektorius:

- 6.1. Mėsos ir mėsos produktų gamyba, perdirbimas ir konservavimas;
- 6.2. Vaisių, uogų ir daržovių paruošimas, perdirbimas ir konservavimas;

- 6.3. Gyvulinių ir augalinių riebalų bei aliejaus gamyba;
 - 6.4. Pieno produktų gamyba;
 - 6.5. Grūdų malimo produktų, krakmolo ir krakmolo produktų gamyba;
 - 6.6. Kitų maisto produktų gamyba.
7. Konkretūs pridėtinės vertės, tenkančios 1 darbuotojui, normatyviniai dydžiai nustatomi remiantis paskutiniaisiais LR Statistikos departamento pateiktais metiniais duomenimis. Jų dydis gali būti koreguojamas kiekvienam kvietimui teikti paraiškas.
8. Pirmojo kvietimo projektams nustatomi šie pridėtinės vertės, tenkančios 1 darbuotojui, normatyviniai dydžiai, kuriuos viršijus projektui suteikiama pirmenybė gaunant paramą:
- 8.1. Mėsos ir mėsos produktų gamyba, perdirbimas ir konservavimas – 20 tūkst. Lt
 - 8.2. Vaisių, uogų ir daržovių paruošimas, perdirbimas ir konservavimas – 51 tūkst. Lt;
 - 8.3. Gyvulinių ir augalinių riebalų bei aliejaus gamyba– 96 tūkst. Lt;
 - 8.4. Pieno produktų gamyba– 43 tūkst. Lt;
 - 8.5. Grūdų malimo produktų, krakmolo ir krakmolo produktų gamyba– 34 tūkst. Lt;
 - 8.6. Kitų maisto produktų gamyba– 53 tūkst. Lt.

Projektų vertinimo metodika pagal 3 varianto kriterijus

9. Vertinant KPP priemonės „Žemės ūkio produktų perdirbimas ir pridėtinės vertės didinimas“ projektus pirmenybė suteikiama:
- 9.1. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus žymimus Ekoagro ekologiniu ženklu;
 - 9.2. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus žymimus kokybės ženklu, patvirtintu nacionaliniu ar tarptautiniu sertifikatu;
 - 9.3. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus su geografine ar tradicinio gaminio nuoroda, pvz. Specifinių savybių sertifikatas - kai įregistruotam produktui suteikiama nuoroda „Garantuotas tradicinis gaminys“, SKVN-R 2081/92, SGN-R 2081/92 sertifikatai ir pan.;
 - 9.4. Projektams, kuriuose numatoma gaminti maisto produktus, kurie reikalauja daug rankų darbo ar kitos veiklos, didinančios darbo užmokestį, ir tai pateikiama vartotojui kaip produkto privalumas (pagal verslo planą darbo užmokestis sudaro ne mažiau kaip 80 proc. gaminių savikainos).

III. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

Projektų vertinimo metodika pagal 1 varianto kriterijus

10. Ne mažiau kaip 75 procentai paramos lėšų turi būti panaudotos investicijoms, tiesiogiai susijusioms su produktų, už kuriuos projektui suteikta pirmenybė, gamyba ir pardavimu.

Projektų vertinimo metodika pagal 2 varianto kriterijus

11. Dokumentus, įrodančius, kad pridėtinės vertės, tenkančios 1 darbuotojui, normatyviniai dydžiai pasiekti, pareiškėjai pateikia NMA su paskutiniu mokėjimo prašymu.

Projektų vertinimo metodika pagal 3 varianto kriterijus

12. Ne mažiau kaip 75 procentai paramos lėšų turi būti panaudotos investicijoms, tiesiogiai susijusioms su produktų, už kuriuos projektui suteikta pirmenybė, gamyba ir pardavimu.

13. Dokumentus, įrodančius, kad gaminami produktai gavo ekologinį, kokybės ar produkto kilmės sertifikatą arba pagamino verslo plane numatytą produktų kiekį, kurių savikainoje darbo užmokestis sudaro daugiau kaip 80 procentų, pareiškėjai pateikia NMA su paskutiniu mokėjimo prašymu.

LITERATŪRA

- ADAS (2006), Working Together to Add Value. A strategy for regionally produced Food and Drink in North East England// www.onenortheast.co.uk/lib/liReport/11569/NE_England_Regional_Food_Strategy_01.pdf (žiūrėta 2007-09-13).
- Amanor-Boadu V. (2003). Preparing for Agricultural Value-Adding Business Initiatives: First Things First. Department of Agricultural Economics Agricultural Marketing Resource Center, Kansas State University, Manhattan, KS// <http://www.agecon.k-state.edu/accc/kcdc/PDF%20Files/Preparation%20Steps.pdf> (žiūrėta 2007-09-13).
- ATTRA (2006), Adding Value to Farm Products: An Overview, Appropriate Technology Transfer for Rural Areas// www.attra.org (žiūrėta 2007-09-13).
- Born H. (2001), Keys to success in value-added agriculture, Southern Sustainable Agriculture Working Group and The National Center for Appropriate Technology's// <http://attra.ncat.org/attra-pub/PDF/keystosuccess.pdf> (žiūrėta 2007-09-13).
- Bosse A., Boland (2006), M. What is Value-added Agriculture?, Ag Marketing Resource Center? Kansas State University// <http://www.agmrc.org/agmrc/business/gettingstarted/whatisvalueaddedag.htm> (žiūrėta 2007-09-13).
- Covan T. (2002), Value-added agricultural enterprises in rural development strategy. Report for Congress, Order code RL31598
[//benelson.senate.gov/documents/CRS/Agriculture/CRS_AddedValueEnterprises.pdf](http://benelson.senate.gov/documents/CRS/Agriculture/CRS_AddedValueEnterprises.pdf)
- Coltrain D., D., Barton and M. Boland (2000) Value-Added: Opportunities and Strategies, Arthur Capper Cooperative Center, Department of Agricultural Economics, Cooperative Extension Service, Kansas State University.
- Douglas S. (2004), Meade Why Real Value Added Is Not My Favorite Concept// <http://inforumweb.umd.edu/papers/conferences/2006/RealValueAdded.pdf> (žiūrėta 2007-09-13).
- Evans E. (2006), Value Added Agriculture: Is It Right for Me? EDIS document FE638, a publication of the Food and Resource Economics Department, Florida Cooperative Extension Service, Institute of Food and Agricultural Sciences, University of Florida, Gainesville, FL // <http://edis.ifas.ufl.edu> (žiūrėta 2007-09-13).

- Jensen R. (2004), Svajonių visuomenė, Goldrat Baltic Network, D. Radkevičiaus PIR grupė, Vilnius.
- Freund T. M. (1996), The Value of value-added Agriculture, Iowa State University, Extension to Communities // <http://www.extension.iastate.edu/communities/news/ComCon40.html> (žiūrėta 2007-09-13).
- Holcomb R., B., Muske G., Kenkel Ph. (2000) Developing a Business Plan for Value-Added Agricultural Products, Oklahoma cooperative extension service, Oklahoma State University, Division of Agricultural Sciences and natural Resources // <http://www.joe.org/joe/2000february/a2.html> (žiūrėta 2007-09-13).
- Kilkenny M., Schluter G. (2001), Value-Added Agriculture Policies Across the 50 States // Rural America, Volume 16, Issue 1/May. p. 12-18.
- Knop S., Tronstad R. (2000), Recognize and Investigate Value-Added Opportunities and Constraints // <http://ag.arizona.edu/ext/va/valaddopp&const.html> (žiūrėta 2007-09-13).
- Winger R. (2005), The level of added-value in New Zealand's food and beverage exports. - Massey University // <http://www.nzte.govt.nz/common/files/addedvalue-fandb05.pdf> (žiūrėta 2007-09-13).

PRIEDAI

1 priedas. Kiaulienos ir jautienos produktų pridėtinė vertė atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Produkto pavadinimas	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt		Mėsos žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt		Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t			
					Lt/t		Dalis kainoje, proc.	
	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.
Vytintos dešros	29114	31174	8808	7127	20306	24048	70	77
Vytinta kiaulienos šoninė	22606	23296	5888	5473	16718	17823	74	77
Vytinta jautiena	28456	39869	14326	10262	14131	29607	50	74
Vytinti kiaulienos kumpiai, mentės ir jų dalys, su kaulais	27756	26208	9201	8552	18555	17656	67	67
Šaltai rūkytos dešros	19422	19162	7046	6531	12374,75	12630,75	64	66
Šaltai rūkyta jautiena	17576	24625	11938	8552	5638	16073	32	65
Karštai rūkyta jautiena	17576	24625	11938	8552	5638	16073	32	65
Šaltai rūkyti kumpiai, mentės ir jų dalys, su kaulais	19275	18200	7667	7127	11608	11073	60	61
Šaltai rūkyta kiaulienos šoninė	10550	10872	4907	4561	5643	6311	53	58
Karštai rūkytos dešros	13242	13065	6201	5748	7041	7318	53	56
Karštai rūkyta kiaulienos šoninė	9796	10095	4907	4561	4889	5534	50	55
Karštai rūkyti kumpiai, mentės ir jų dalys, su kaulais	11565	10920	5520	5131	6045	5789	52	53
Sušaldytos kiaulienos skerdenos ir skerdenų pusės	6500	7791	4416	4105	2084	3686	32	47
Sušaldyta kiauliena: kumpiai, mentės ir jų dalys su kaulais	6780	9685	5741	5336	1039	4349	15	45
Kitos dešros	11476	11323	7892	6385	3585	4938	31	44
Dešrelės ir sardelės	8519	8645	6201	5017	2318	3628	27	42
Kepeninis paštetas	5344	5332	3875	3136	1469	2196	27	41
Virtos dešros	7922	8418	6313	5108	1609	3309	20	39
Sausos nevirtos dešros	10783	11546	9160	7412	1623	4134	15	36
Keptos dešros	11476	11323	9865	7982	1612	3341	14	30
Sušaldytos galvijienos skerdenos, skerdenų pusės, ketvirčiai ir gabalai	7414	6602	5730	5299	1684	1303	23	20

Produkto pavadinimas	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt		Mėsos žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt		Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t			
					Lt/t		Dalis kainoje, proc.	
	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.
Sušaldyta kiauliena (išskyrus skerdenas ir skerdenų puses, kumpius, mentes ir jų dalis su kaulais)	7572	4859	4416	4105	3156	754	42	16
Vidutiniškai sektoriuje	x	x	x	x	x	x	41	52

2 priedas. Paukštienos ir kiaušinių produktų pridėtinė vertė atsižvelgiant į perdirbimo gilumą

Produkcija	2006 m.				2007 m. I pusmetis			
	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėm is įmonių kainomis, Lt	Žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė		1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėm is įmonių kainomis, Lt	Žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt	Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė,	
			Lt/t	Dalis kainoje, proc.			Lt/t	Dalis kainoje, proc.
Sušaldyti kalakutų gabalai	9917	5079	4838	48,8	9837	5358	4479	45,5
Švieži arba atšaldyti kalakutų gabalai	10306	5079	5227	50,7	9190	5358	3832	41,7
Švieži arba atšaldyti viščiukų gabalai	4865	3600	1265	26	5884	3924	1960	33,3
Švieži arba atšaldyti nesukapoti kalakutai	7909	5079	2830	35,8	7661	5358	2303	30,1
Sušaldyti viščiukų gabalai	5571	3600	1971	35,4	5614	3924	1690	30,1
Sušaldyti nesukapoti kalakutai	8104	5079	3025	37,3	7358	5358	2000	27,2
Švieži arba atšaldyti nesukapoti viščiukai	4307	3600	707	16,4	4559	3924	635	13,9
Sušaldyti nesukapoti viščiukai	4816	3600	1216	25,3	4386	3924	462	10,5
Gaminiai iš kalakutienos	7697	6421	1276	16,6	7670	6873	797	10,4
Gaminiai iš paukštienos	4792	4486	306	6,4	5291	4923	369	7,0
Vidutiniškai sektoriuje	x	x	x	29,9	x	x	x	25,0
Kiaušinių gaminiai	4293	3177	1115	26,0	3806	3713	93	2,4

**3 priedas. Grūdų produktų pridėtinė vertė atsižvelgiant į perdirbimo gilumą
suvienodinti**

Produkto pavadinimas	1 tonos produkcijos vertė 2006 m. didmeninėmis įmonių kainomis, Lt		Grūdų žaliavos kaina 1 t produkto pagaminti, Lt		Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t		Prie pagrindinės žaliavos pridėta vertė, Lt/t	
					Lt/t		Lt/t	
	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.	2006 m.	2007 m. I pus.
Kvietiniai miltai	682	821	443	518	239	303	35,0	36,9
<i>a) aukščiausiosios rūšies</i>	<i>701</i>	<i>842</i>	<i>443</i>	<i>518</i>	<i>258</i>	<i>324</i>	<i>36,8</i>	<i>38,5</i>
<i>b) pirmos rūšies</i>	<i>631</i>	<i>741</i>	<i>443</i>	<i>518</i>	<i>188</i>	<i>223</i>	<i>29,8</i>	<i>30,1</i>
<i>c) antros rūšies</i>	<i>592</i>	<i>670</i>	<i>443</i>	<i>518</i>	<i>149</i>	<i>152</i>	<i>25,2</i>	<i>22,7</i>
Ruginiai miltai	665	812	397	501	268	311	40,3	38,3
<i>a) sijoti</i>	<i>718</i>	<i>847</i>	<i>397</i>	<i>501</i>	<i>321</i>	<i>346</i>	<i>44,6</i>	<i>40,9</i>
<i>b) pasijoti</i>	<i>588</i>	<i>750</i>	<i>397</i>	<i>501</i>	<i>191</i>	<i>249</i>	<i>32,7</i>	<i>33,2</i>
Kietųjų kviečių kruopos ir rupiniai	696	968	530	570	166	398	23,9	41,1
<i>a) manų kruopos</i>	<i>802</i>	<i>999</i>	<i>530</i>	<i>570</i>	<i>272</i>	<i>429</i>	<i>33,9</i>	<i>42,9</i>
<i>b) kitos kruopos</i>	<i>579</i>	<i>929</i>	<i>530</i>	<i>570</i>	<i>49</i>	<i>359</i>	<i>8,5</i>	<i>38,6</i>
Paprastųjų kviečių kruopos ir rupiniai	588	761	443	518	145	243	24,7	31,9
<i>a) manų kruopos</i>	<i>801</i>	<i>950</i>	<i>443</i>	<i>518</i>	<i>358</i>	<i>432</i>	<i>44,7</i>	<i>45,5</i>
<i>b) kviečių kruopos</i>	<i>613</i>	<i>852</i>	<i>443</i>	<i>518</i>	<i>170</i>	<i>334</i>	<i>27,7</i>	<i>39,2</i>
Perlėnės kruopos	595	823	350	515	245	308	41,2	37,4
Miežių kruopos	600	855	350	515	250	340	41,7	39,8
Avižių kruopos	750	770	294	490	456	280	60,8	36,4
Grikių kruopos	2049	2307	832	953	1217	1354	59,4	58,7
Kitų javų kruopos (išskyrus grikių)	574	849	350	515	224	334	39,0	39,3
Avižių dribsniai	1327	2145	716	735	611	1410	46,0	65,7
Javų gemalai	2654	2314	386	504	2268	1810	85,5	78,2
Miežių salyklas	859	1188	500	685	359	503	41,8	42,3
Kviečių krakmolas	1830	1830	886	1036	944	794	51,6	43,4
Kukurūzų sirupas	1660	1700	725	760	935	940	56,3	55,3

4 priedas. Lietuvos pieno perdirbimo pramonės pardavimų struktūra 2006 m., proc.

Produktai	Bendra struktūra	Pardavimų struktūra Lietuvoje
Sūris ir varškė	49	40
Nekoncentruotas pienas ir grietinėlė	14	15
Rauginto pieno produktai	11	22
Sviestas ir jo gaminiai	8	10
Valgomieji ledai	5	8
Pieno milteliai	4	1
Išrūgų milteliai	3	2
Sutirštintas pienas	2	1
Kiti produktai	4	1

Šaltinis: Gaminių gamyba 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006.

**5 priedas. Kiaulienos ir galvijienos gaminių asortimentas
pagal gaminių pardavimą 2006 m.**

Gaminių pavadinimas	Tūkst. Lt	Proc.
Šviežia arba atšaldyta kiauliena: skerdenos, skerdenų pusės (įskaitant šviežią mėsą, užpiltą druska kaip laikinuoju konservantu)	282124,6	21,0
Šviežios arba atšaldytos galvijienos skerdenos ir skerdenų pusės ir ketvirčiai su kaulais	231107,2	17,2
Sausos nevirtos dešros	133379,4	10,0
Sūdyta, užpilta sūrymu, džiovinta arba rūkyta kiauliena (įskaitant bekonų šoninę, trijų ketvirčių šoninę arba vidurines dalis, priekines nuokartas, nugarines ir jų dalis, išskyrus kumpius, mentes ir jų dalis, su kaulais, papilves ir jų dalis)	125113	9,3
Dešrelės ir sardelės	115066,1	8,6
Virtos dešros	114105,3	8,5
Šviežia arba atšaldyta kiauliena (įskaitant šviežią mėsą užpiltą druska kaip laikinuoju konservantu, išskyrus skerdenas ir skerdenų puses, kumpius, mentes ir jų dalis su kaulais)	63078,0	4,7
Kitos dešros, išskyrus kepenines	56328,9	4,2
Šviežia arba atšaldyta kiauliena: kumpiai, mentės ir jų dalys su kaulais (įskaitant šviežią mėsą užpiltą druska kaip laikinuoju konservantu)	39793,4	3,0
Sūdyta, užpilta sūrymu, džiovinta arba rūkyta mėsa, valgomieji mėsos arba mėsos subproduktų miltai ir rupiniai (išskyrus sūdytą, užpiltą sūrymu, džiovintą arba rūkytą kiaulieną ir galvijieną)	33432,0	2,5
Kiaulienos gaminiai (įskaitant mišinius, visų rūšių riebalus, išskyrus dešras ir panašius gaminius, pastas ir paštetus, homogenizuotus gaminius)	32148,7	2,4
Švieži, atšaldyti arba sušaldyti galvijienos, kiaulienos, avienos, ožkienos, arklienos, asilų, mulų ir arklėnų valgomieji mėsos subproduktai	30405,2	2,3
Švieži arba atšaldyti galvijienos gabalai	30343,0	2,3
Gaminiai iš kiaulienos, kurių sudėtyje yra mažiau kaip 40 % , bet daugiau nei 20 % mėsos arba mėsos subproduktų (įskaitant mišinius; bet kurios rūšies riebalus ir (arba) paruoštus gaminius, pyragėlius ir pyragus su mėsos įdaru; išskyrus homogenizuotus g	26688,2	2,0
Kiti gaminiai	27172,1	1,3

Šaltinis: Gaminių gamyba 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006.

6 priedas. Grūdų produktų gamybos asortimentas 2006 m.

Gaminio pavadinimas	Tūkst. Lt	Proc.
Kvietiniai miltai	118676	42,5
a) aukščiausiosios rūšies	85585	30,6
b) pirmos rūšies	18583	6,7
c) antros rūšies	2883	1,0
Ruginiai miltai	26676	9,5
a) sijoti	16607	5,9
b) pasijoti	9255	3,3
Kietųjų kviečių kruopos ir rupiniai	1904	0,7
a) manų kruopos	1107	0,4
b) kitos kruopos	785	0,3
Paprastųjų kviečių kruopos ir rupiniai	2309	0,8
a) manų kruopos	2203	0,8
b) kviečių kruopos	720	0,3
Perlinės kruopos	1910	0,7
Miežių kruopos	2934	1,1
Avižų kruopos	255	0,1
Grikių kruopos	13339	4,8
Kitų javų kruopos (išskyrus grikių)	673	0,2
Avižų dribsniai	3535	1,3
Javų gemalai	356	0,13
Miežių saly klas	63016	22,6
Kviečių krak molas	42804	15,3
Kukurūzų sirupas	963	0,4

Šaltinis: Gaminių gamyba 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006.

7 priedas. Vaisių ir daržovių gaminių asortimentas pagal gaminių pardavimą 2006 m.

Gaminio pavadinimas	Tūkst. Lt	Proc.
Gaminiai iš bulvių	67177	32,6
Pomidorų kečupas, padažai	35925	17,4
Vaisių ir daržovių sultys	34697	16,8
Kiti gaminiai	31924	15,4
Sušaldyti vaisiai ir daržovės	19740	9,6
Uogienės, džemai	11379	5,5
Džiovinėti vaisiai ir daržovės	3332	1,6
Konservuoti vaisiai ir daržovės	2183	1,1

Šaltinis: Gaminių gamyba 2006. – V.: Statistikos departamentas prie LRV, 2006.